

SLACHTA MARGIT NEMZETI SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET EFOP-1.9.4-VEKOP-16-2016-00001

„A SZOCIÁLIS ÁGAZAT MÓDSZERTANI ÉS INFORMÁCIÓS RENDSZEREINEK MEGÚJÍTÁSA” C. KIEMELT PROJEKT

„ELSŐKÉNT LAKHATÁS” MAGYARORSZÁGON

IV. Fejezet – az „Elsőként lakhatás” magyarországi eredményei

Alagi Szilárd

2023. Szeptember

EFOP-1.9.4-VEKOP-16-2016-0001 kiemelt projekt
Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet
1142 Budapest Ungvár utca 64-66.

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezető

Az előző fejezetekben kísérletet tettem arra, hogy bemutassam a hajléktalan ellátórendszer felépítését, a hajléktalan személyek demográfiai helyzetét, intézményhasználati szokásait, továbbá rövid kitekintést tettem az Európában megvalósuló „Elsőként lakhatás” programokra, bemutattam az összefüggéseket az európai országok gazdasági teljesítményének és emberi fejlettségi indexének (HDI) hajléktalan ellátásra, annak alapelveire és az „Elsőként lakhatás” programokra gyakorolt hatásait. Ezt követően felvázoltam - a teljesség igénye nélkül - az „Elsőként lakhatás” programok előzményeinek tekinthető hazai lakhatási programok hátterét, eredményeit, majd bemutatásra került e cikksorozat tárgyát képező hazai „Elsőként lakhatás” program is. A cikksorozat utolsó, IV. fejezetében e program eredményeiről és az ellátórendszerre gyakorolt hatásairól, valamint értékeléséről kívánok értekezni.

A „Elsőként lakhatás” pályázatok objektív eredményeinek értékelése a szakmai összefoglalók, a megvalósítók által kitöltött kérdőívek és a személyes kapcsolattartás dokumentumain keresztül

A projektmegvalósítók eszközei a kiválasztás során:¹

Az „Elsőként lakhatás” pályázatok fontos eleme volt azon szolgáltatások nyújtása, amivel a lakhatásba került hajléktalan embert támogatták, segítették a kitűzött célok elérésében. Ezen szolgáltatások és költségeinek megtervezésében a pályázati kiírás viszonylag nagy szabadságot adott a szervezeteknek, hogy a tervezett, majd nyújtott szolgáltatások hatékonyan tudják segíteni a lakhatásban maradást és a társadalmi integrációt egyaránt. Az alábbi táblázatban és ábrán ezeknek a szolgáltatásoknak a formáját és arányait láthatjuk.

¹ Azon „Elsőként lakhatás” programok esetében, melyek 2022-ig lezárásra kerültek és a teljeskörű adatszolgáltatásban részt vettek (N=14)

A megvalósítók által biztosított szolgáltatások a megvalósítás időszaka alatt (a 2021. május 31-i állapot szerint)

Projekt címe	Várólista Igen/Nem	Komplex szükségletfelmérés	Egészségügyi, fizikai állapot	mentális, pszichológiai állapot	addiktológiai, pszichiátriai állapot	szociális helyzet, kapcsolatrendszer, lakhatási előzmények	képzettség, munkaerő piaci helyzet, pályaorientáció, motiváció	Szociális diagnózis	Egyéni fejlesztési terv	Együttműködési megállapodás
"ELSŐ LÉPÉS": Az utcán élő hajléktalan személyek első lakhatását és foglalkoztathatóságát segítő projekt a Dél-Alföldön	Nem	22	0	22	0	0	22	22	22	22
"Kulcsra-készen"	Nem	103	103	70	70	70	70	103	44	44
FORDULÓPONT	Igen	29	0	41	20	24	24	0	24	24
"Új Esély"	Nem	0	70	73	73	0	0	0	0	40
Elsőként Lakhatás Miskolcon	Nem	21	11	21	0	46	46	21	21	21
INDÍT-LAK: Az utcán élő hajléktalan személyek társadalmi visszailleszkedését célzó lakhatás és komplex szolgáltatások biztosítása a Dél-Alföldön	Igen	52	16	0	21	4	0	22	22	22
KIUTAK A Veszprémben közterületen élő hajléktalanok ellátása személyre szabott támogatásokkal, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület Befogadás Házában	Nem	0	23	26	26	0	12	0	24	24
Lehetek Én is	Nem	42	42	41	41	42	42	40	40	37
A hajléktalanság nem a hajlék hiánya, hanem a hajlék megszerzésének, megtartási képességének a hiánya. Komplex "diótörés"- program, elsősorban a volt állami gondozott, utcai hajléktalanná vált, egyedülálló, családalapítás előtt álló fiatalok számára.	Nem	17	17	0	17	17	17	17	18	18

PROCASA – Projekt az otthontalan emberek otthonteremtéséért	Igen	0	47	47	0	47	47	47	0	32
SORSFORDÍTÓK	Igen	26	26	26	26	26	26	26	26	26
„Hajléktalanok társadalmi és munkaerő-piaci integrációja Zuglóban”	Igen	23	23	0	0	23	23	23	23	23
Utcáról bérletbe a Fővárosban, Fedél nélküliek Elsőként Lakhatás típusú programja Budapesten	Igen	72	72	72	72	72	72	32	30	30
Kapunyitó	Igen	34	34	34	34	34	34	34	34	38

1. sz. ábra: Az „Elsőként lakhatás” programban résztvevőknek nyújtott szolgáltatások megjelenítése ²

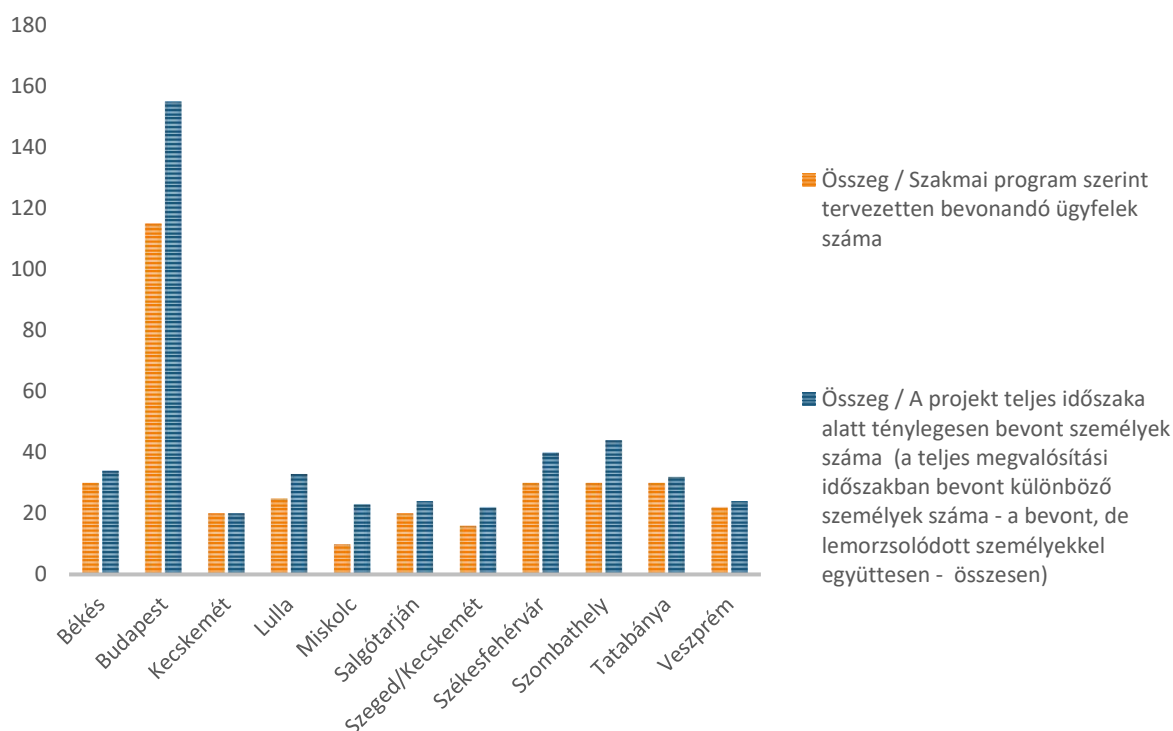
² Azon „Elsőként lakhatás” programok esetében, melyek 2022-ig lezárásra kerültek és a teljeskörű adatszolgáltatásban részt vettek (N=14)

Összesített lakhatási adatok a program megvalósításának ideje alatt

A pályázók beszámolói és a kiemelt projekt monitoring tevékenysége alapján megállapítható, hogy a pályázók egyes pályázataikban vállalt indikátorok teljesítése minden esetben sikerült. A vendég éjszakák már a pályázatok teljes megvalósulását megelőzően teljesültek, mely annak köszönhető, hogy a pályázók hamar találtak bérleményeket, az eredmény kihirdetését követően **gyorsan megindult az ügyfelek programba történő bevonása és önálló lakhatásban történő elhelyezése**. A pályázat a TÁMOP 5.5.3.-hoz képest egy újszerű szakmai szemléletet hozott, és az új szemlélettel együtt egyfajta szakmai szabadságot is adott a megvalósítók számára, mely elősegítette, elősegíthette a programok helyi szinten történő rugalmas megvalósítását és a humánerőforrás-gazdálkodást. E mellett az indikátorok teljesülését támogatta a pályázat teljesítésének egyszerű feltételrendszere, vagyis a mindösszesen feltételként meghatározott két indikátor kötelező teljesítése (vendégéjszaka, bevont ügyfelek száma). A megvalósítók javára értékelhető, hogy a két indikátoron túl számos további szolgáltatást nyújtottak a programban részt vevő hajléktalan személyek számára, ezzel is segítve a pályázat szakmai céljának, vagyis az önálló lakhatásban maradásnak a teljesülését. A megvalósulást segítette az is, hogy a pályázó szervezetek döntő többsége kiépített ellátórendszerrel, szakmaközi kapcsolatokkal rendelkezik.

A projektmegvalósítók mintegy felénél volt várólista, melyből arra lehet következtetni, hogy számítottak az egyes bevont személyek idő előtti lemorzsolódására, melynek tényét a projektmegvalósítók is megerősítették.

1. sz. diagram: A projektbe tervezetten és összesen bevont személyek számának alakulása a megvalósítás teljes időszaka alatt az adatszolgáltatást biztosítók adatainak figyelembevételével (N=15)

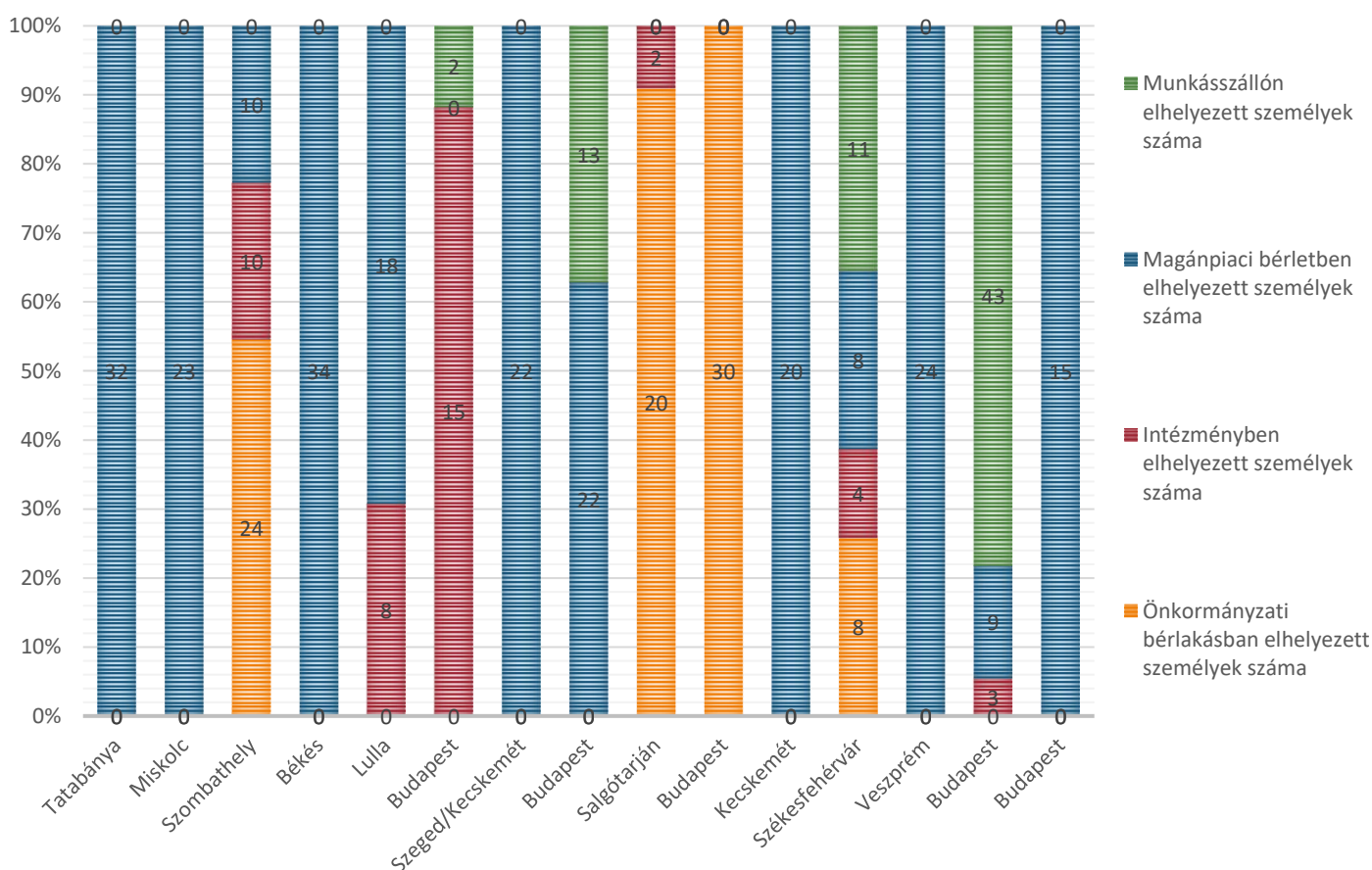

Az egyes lezárt, már megvalósult Standard projektek tervezetten 15 és 30 fő közötti ellátott „Elsőként lakhatásban” történő elhelyezését fogalmazták meg pályázatukban célként. A megvalósulás folyamata során a projektbe bevont ügyfelek száma a teljes időszak alatt mindenhol meghaladta az eredetileg tervezett létszámot. Ennek okai az egyes megvalósítók területi monitorozás során történő beszámolóí alapján a következők voltak:

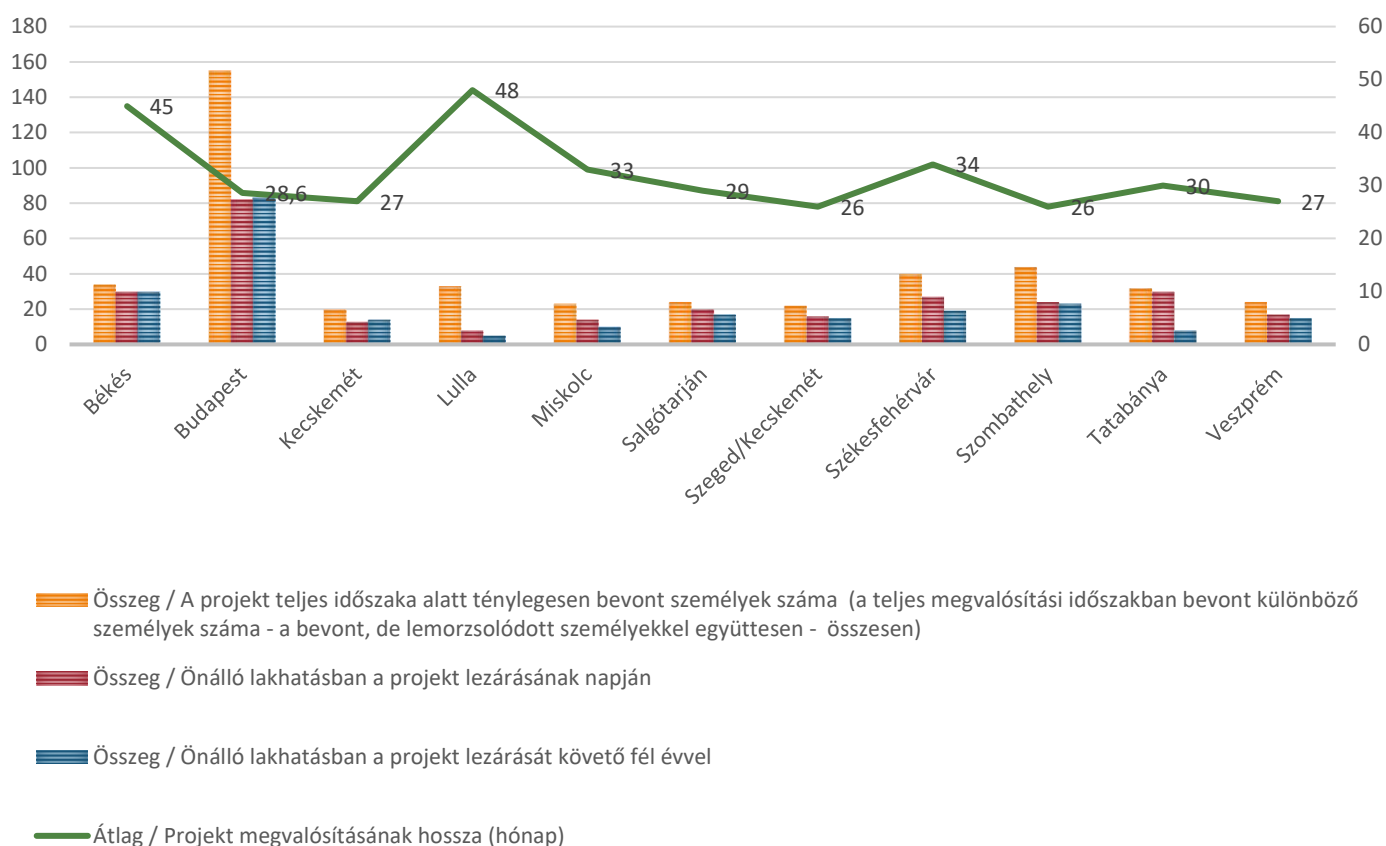
- ✓ A 25 év alatti személyek nagyarányú lemorzsolódása, melynek oka, hogy a hajléktalan populáción belül más problémákkal küzdenek, mint sorstársaik;
- ✓ elhalálozások;
- ✓ sikeres kimenet a program megvalósulásának befejezése előtt (önálló lakás vásárlás az állami szociális transzferek felhasználásával);
- ✓ **az ellátórendszerbe való visszalépés, az önálló lakhatás (a továbbiakban: együttesen magánpiaci bérlet, munkásszálló, önkormányzati bérlakás) feltételei még a programban jelen lévő segítő szolgáltatások mellett sem biztosítható, melynek oka többségében pszichiátriai és szenvedélybetegség;**
- ✓ az ügyfél ismeretlen helyre távozása.

Az alábbi diagramokból és a mögötte meghúzódó számadatokból egyértelműen megalapítható, hogy az egyes elhelyezési irányokat erőteljesen befolyásolta az ingatlanpiac, annak árai és a kínálat. Míg a megvalósítók pályázatuk tervezésekor zömében magánpiaci lakhatási formát terveztek, több esetben már az önkormányzati bérlakás és munkásszállás, valamint az intézményi elhelyezés is megjelenik, mint alternatív lehetőség.

2. sz. diagram: elhelyezési irányok a projekt kezdetekor

3. sz. diagram: a projekt megvalósításának időtartama és a projekt zárása, majd azt követő fél évben az önálló lakhatásban maradt személyek aránya a ténylegesen bevont személyek számának tükrében

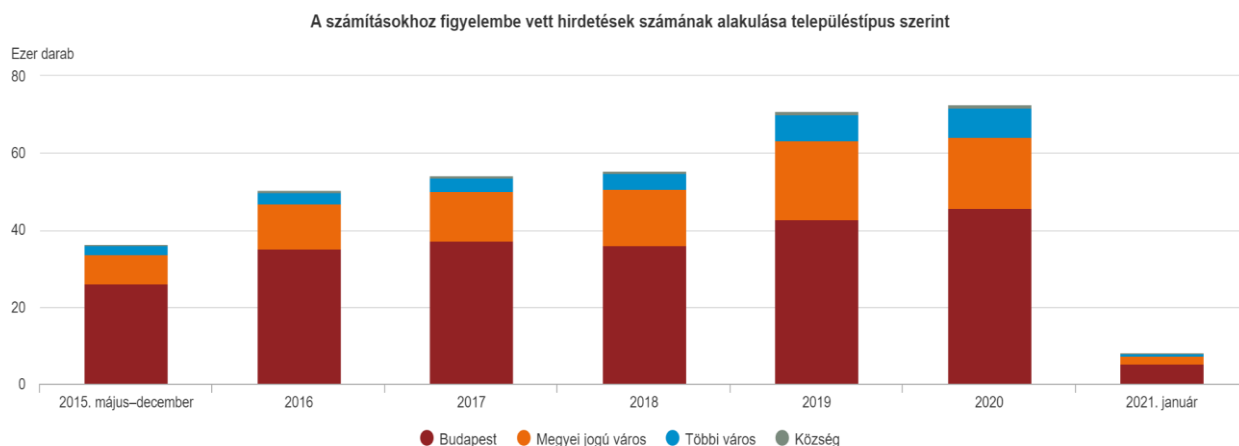

Az adatsorból kirajzolódik, hogy a projekt megvalósításának ideje lényegében nincsen hatással a megvalósítást követően fél évvel még önálló lakhatásban lévők számával. Tulajdonképpen fordított arányosság figyelhető meg, vagyis minél hosszabb volt a projekt időtartama, arányaiban annál kevesebben maradtak önálló lakhatásban. A legmagasabb arányban a békési (88%), veszprémi (66,67%) és a kecskeméti (76,19%) projekt keretében bevont személyek önálló lakhatása maradt meg úgy, hogy a program időtartama 45, 24, illetve 27 hónap volt. A Lullán – amely 48 hónapon át tartott – és Miskolcon megvalósított program esetében – amely 33 hónapon át tartott – volt a legalacsonyabb az önálló lakhatásban maradt személyek száma.

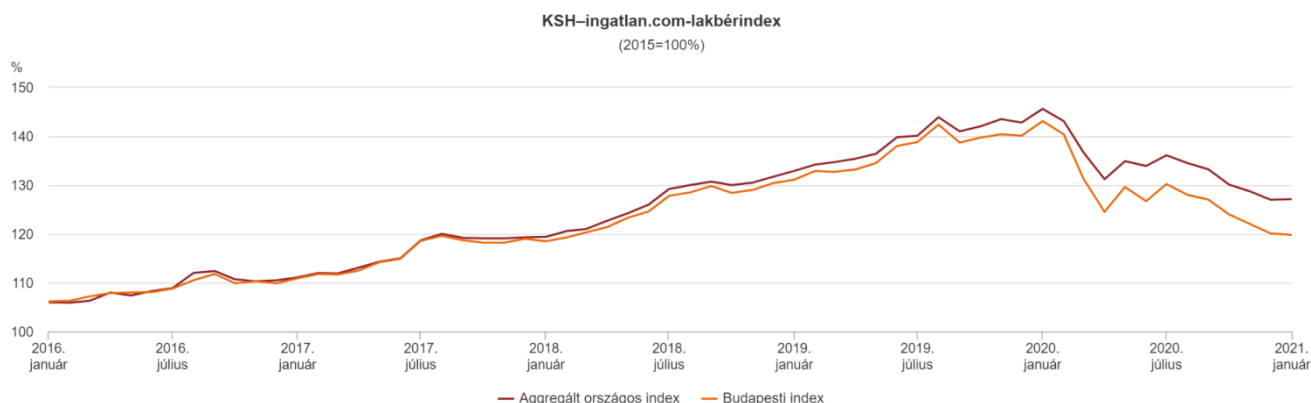
A program lezárásának napján szinte minden megvalósító esetében megjelentek a magánpiacitól eltérő lakhatási lehetőségek (Békés, Kecskemét és Tatabánya kivételével). Az 5. sz., valamint a 6. sz. diagram jelzi, hogy a program lezárását követően fél évvel ez a tendencia tovább erősödött. A magánpiaci bérletben élő személyek lakhatási formája a tervezetthez képest a többi lakhatási forma irányába jelentősen eltolódott.

A fentebb megfogalmazottakat jól szemléltetik az alábbi diagramok, melyek azt hivatottak bemutatni, hogy az ország egyes területein hogyan változott a magánpiaci ingatlanok bérleti díja 2015 és 2020 között.

4. sz. diagram: Ingatlan bérbeadások és lakáspiaci árak alakulása 2015-2021

Forrás: KSH

Forrás: KSH

4. Átlagos havi lakbér az ingatlan.com kínálatában szereplő kiadó lakáshirdetések alapján

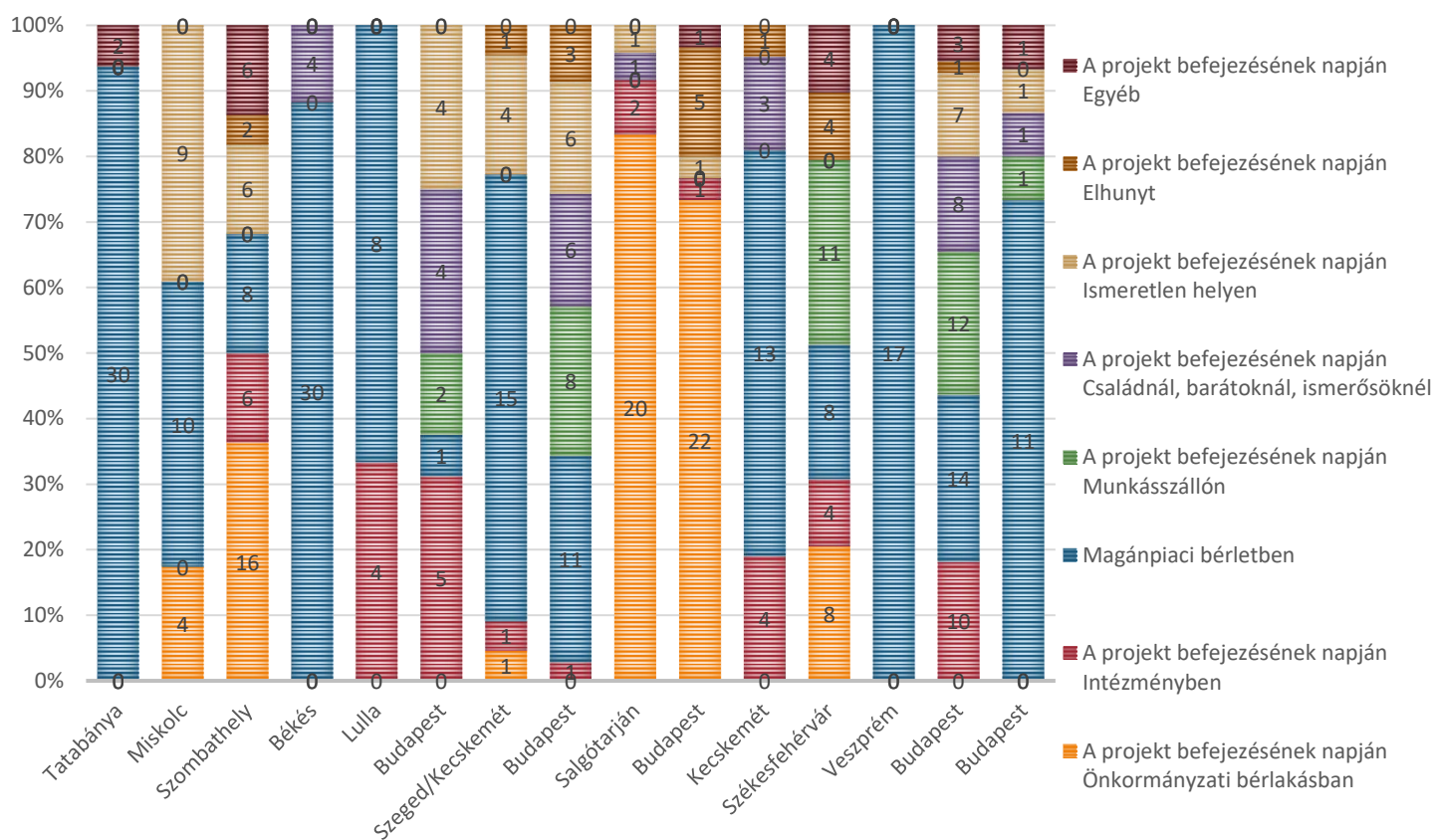
Időszak	Budapest	Pest régió		Közép-Dunántúl		Nyugat-Dunántúl		Dél-Dunántúl		Észak-Magyarország		Észak-Alföld		Dél-Alföld	
		összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város	összesen	ebből: megyei jogú város
Átlagos lakbér, ezer forint															
2015 I.	140	133	130	101	96	112	112	69	65	73	74	91	91	85	84
II.	150	149	132	103	99	114	113	80	80	74	74	94	95	86	87
2016 I.	155	164	137	118	110	113	112	86	84	69	70	96	96	89	89
II.	150	156	143	109	107	115	115	91	90	74	72	96	96	95	95
2017 I.	152	156	141	113	108	114	113	89	87	78	77	96	96	93	93
II.	157	170	152	113	106	114	114	98	97	82	82	98	98	94	94
2018 I.	159	160	153	115	112	112	112	100	100	81	80	100	101	98	99
II.	166	177	164	114	110	115	115	102	101	85	83	107	107	105	107
2019 I.	170	178	166	124	118	119	119	103	101	93	92	107	108	108	109
II.	177	182	179	129	124	124	124	105	103	96	95	114	115	111	113
2020 I.	165	169	160	125	115	117	118	100	97	93	92	109	110	107	109
II.	156	162	159	122	117	115	116	103	100	93	92	113	114	108	109

Forrás: KSH, ingatlan.com

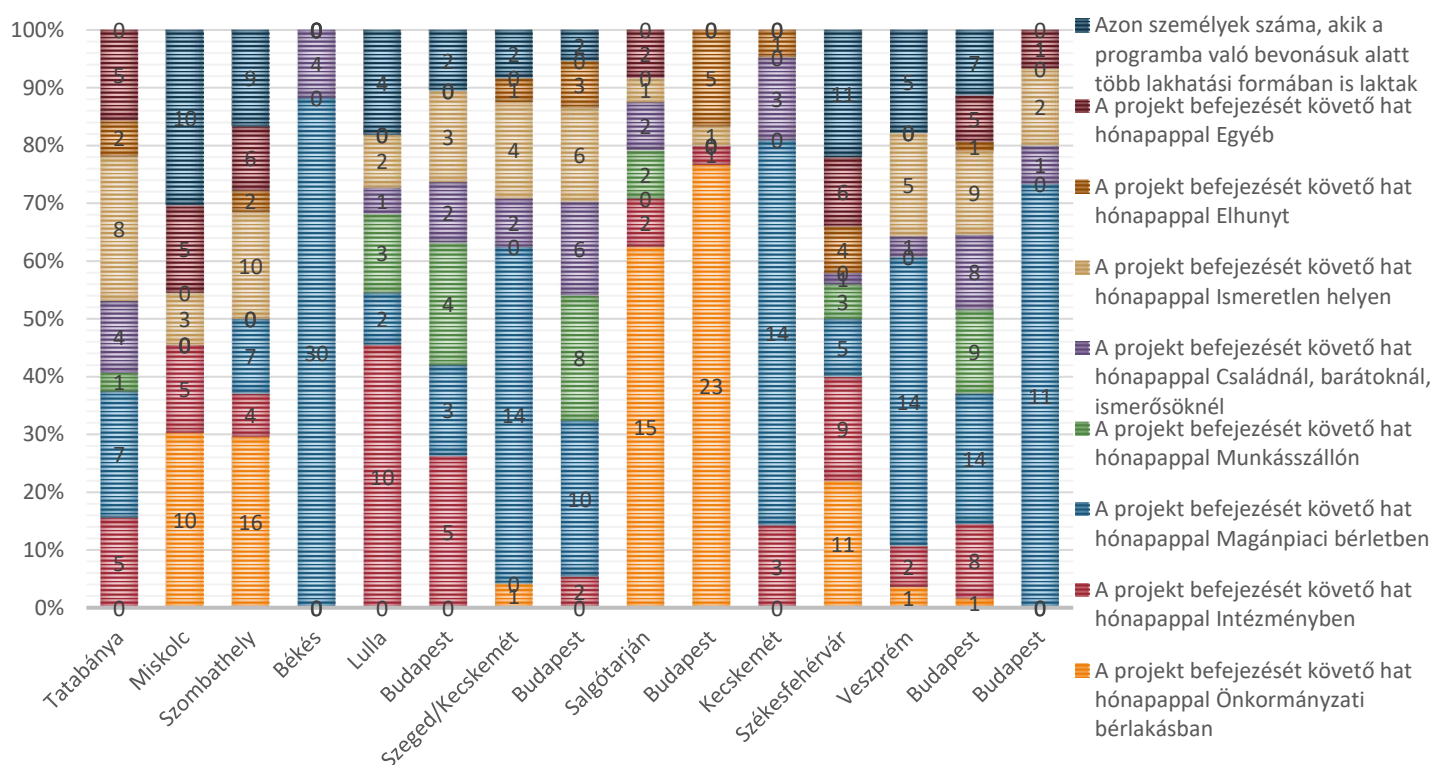
A fenti grafikonok és a táblázat jól szemlélteti azt a piaci folyamatot, hogy az ingatlan bérbeadások növekedésével párhuzamosan a bérleti díjak is emelkednek. Minél keresettebbek a bérlemények annál drágábban tudják a piacon „értékesíteni” a tulajdonosok. A nyílt lakáspiaci viszonyok szociális szempontokra érzéketlenek. Ez természetesen hordozza magában, hogy az alacsony keresetű bérlők fokozatosan kiszorulnak a bérbe vevői piacról. Vagy olyan kényszer megoldásokra kényszerülnek az alacsony keresetű bérbe vevők, mely vagy lakhatás

szempontjából tarthatatlan például alacsony komfortfokozatú, zsúfolt, egészségtelen ingatlanok vagy a bérleti díj szempontjából hosszútávon nem vállalható a bérlő szempontjából.

5. sz. diagram: a projektbe bevontak tartózkodási helye a projekt zárásának napján

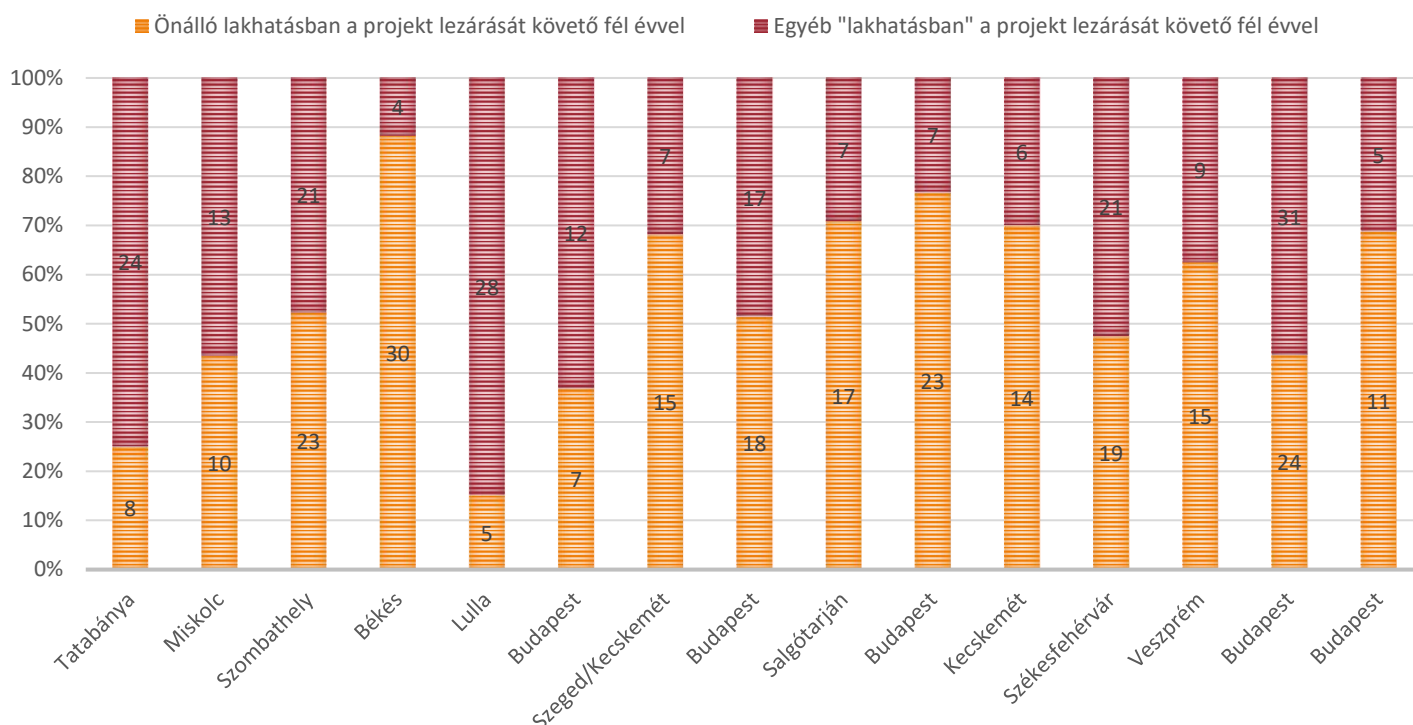
6. sz. diagram: a projektbe bevontak tartózkodási helye a projekt zárását követően hat hónappal

Összesen 451 fő bevonása valósult meg a programot 2023 június 30-ig már befejezett megvalósítók és az egyetlen, jelen dolgozat megírásakor is futó program esetében, melyből 239-en maradtak önálló (magánpiaci bérlet, önkormányzati bérlet, munkásszálló) lakhatásban a lezárást követően fél évvel (az egyetlen még jelenleg futó program kivételével). Ez mindösszesen a bevont ügyfelek 53%-a. Magánpiaci bérletben ugyanez a szám már csupán 131 fő, amely az összes bevont személy mindösszesen 29%-a. Ez azért érdekes, mert, mint ahogy fentebb már jeleztem, a pályázók a megvalósítás tervezése során elsősorban magánpiaci bérletekben történő elhelyezéssel terveztek, és ez az az elhelyezési forma, amely a legnagyobb összhangban van az „Elsőként lakhatás” szemlélettel. Ez az arány az egyes megvalósítók esetén külön-külön is hasonlóan alakul. A programba bevontak közül mintegy 79 fő ismeretlen, vagy a megvalósítók által meg nem nevezett helyen tartózkodott a lezárást követően fél évvel. Ez a bevont személyek több mint 17,5%-a. Az egyes megvalósítók között e tekintetben nincs kiugró különbség. A program során 19-en elhaláloztak.

Az alábbi ábra a program zárásának napja és az azt követő fél év változását mutatja be. Ebből is látszik, hogy a zárást követően az önálló lakhatásban élő bevont személyek száma általánosságban csökkenő tendenciát mutat.

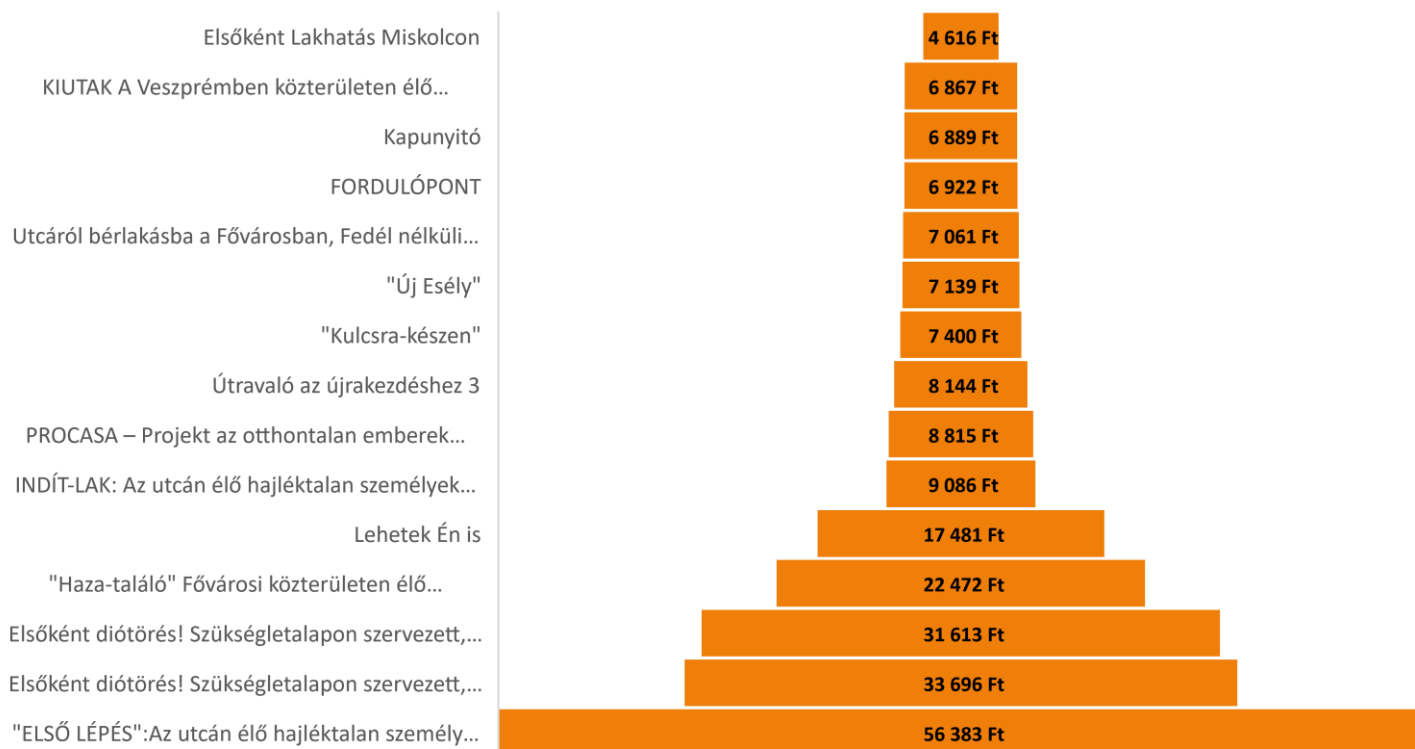
7. sz. diagram: a projektbe bevontak tartózkodási helye a projekt zárását követően hat hónappal

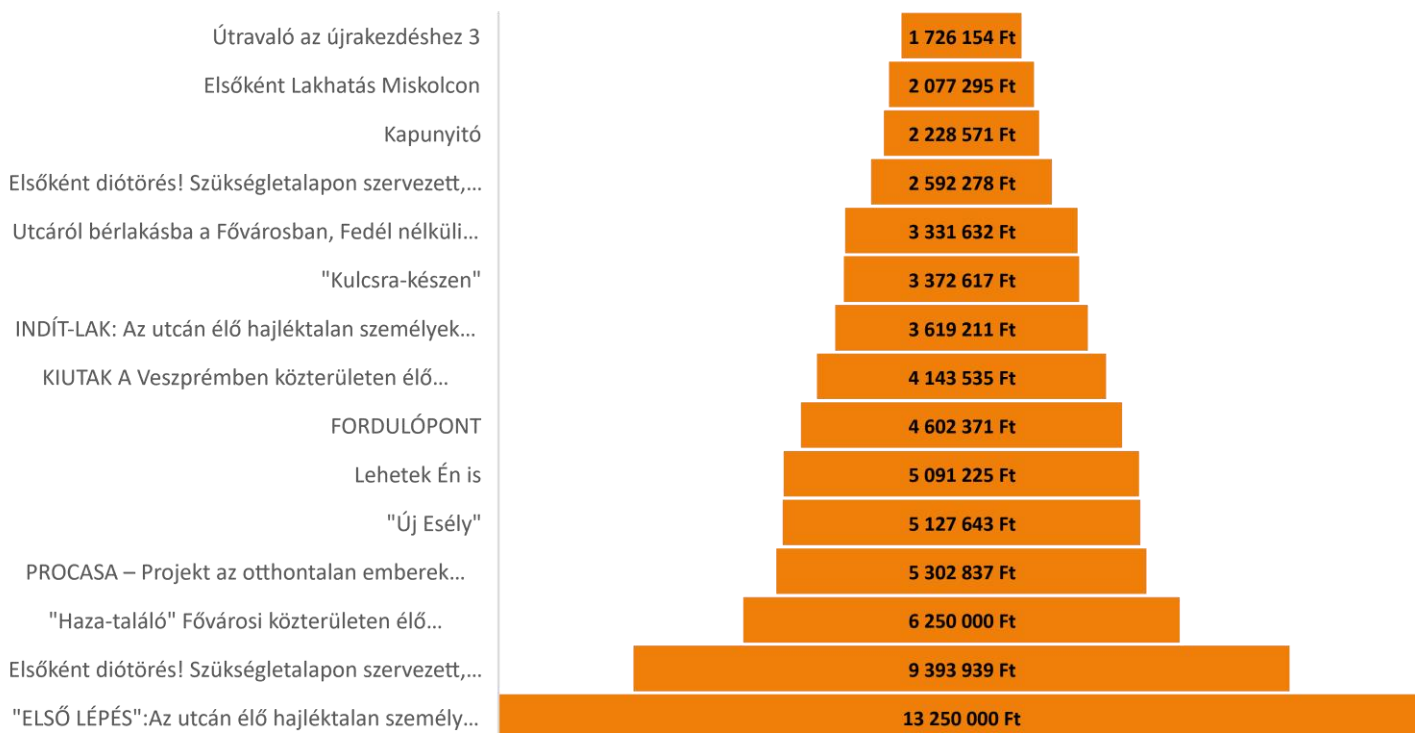
A programban résztvevő egyének szemszögéből

Az egy ügyfélre vetített napi költségben az egyes megvalósítók között akár három, egyes esetekben még ennél is többszörös eltérés mutatható ki, akár a megvalósító településén belül is (pl.: Budapest). Nyilván ez a költség nem önmagában a lakhatási költségeket tartalmazza, hanem a teljes szolgáltatási palettának az egy főre eső bekerülési költsége, mindazonáltal megállapítható, hogy az egy főre eső költség nem feltétlenül áll arányban a program céljaként megfogalmazott későbbi önálló lakhatás megőrzésének eredményével.

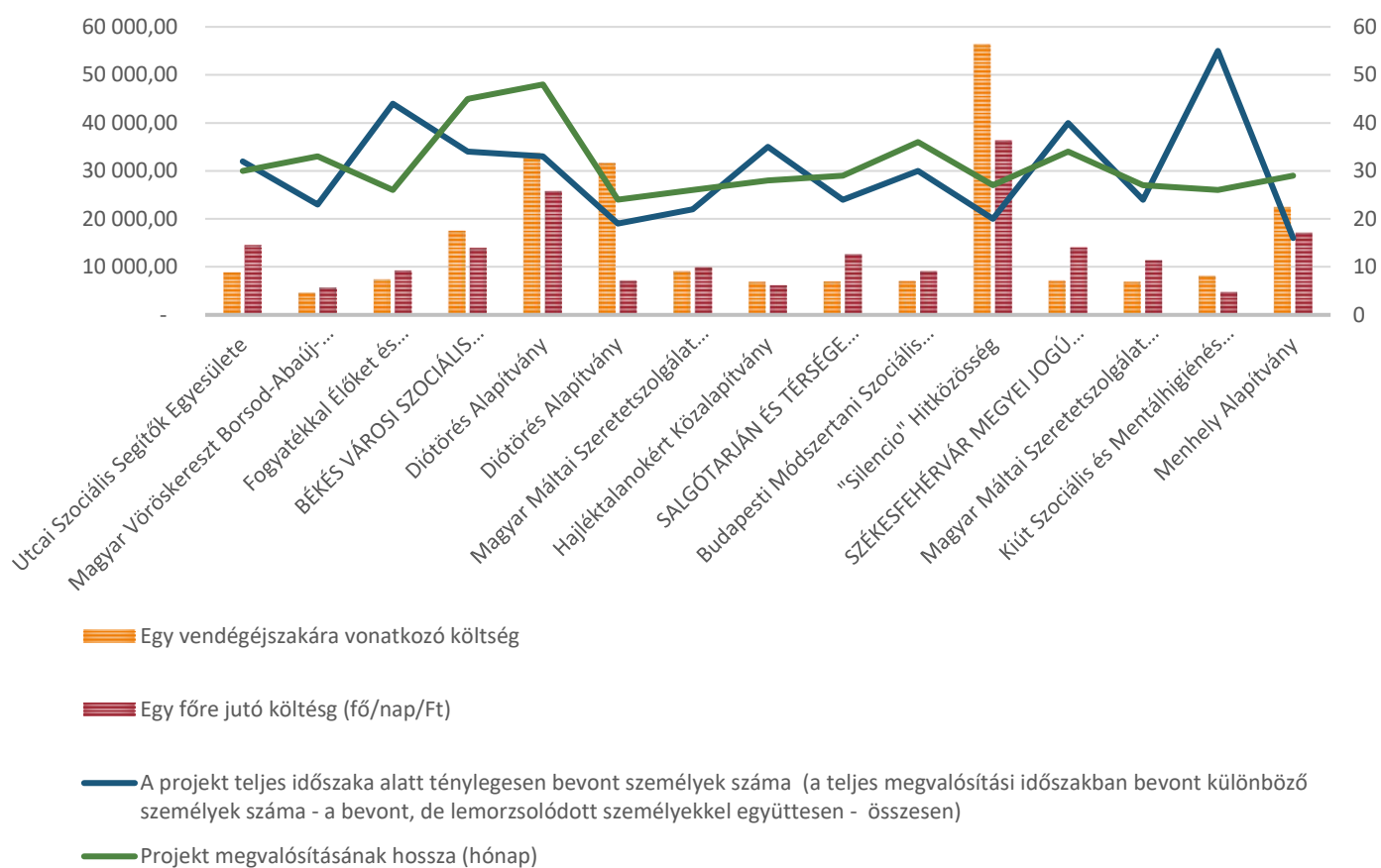
8. sz. diagram: egy vendéjszakára jutó költség

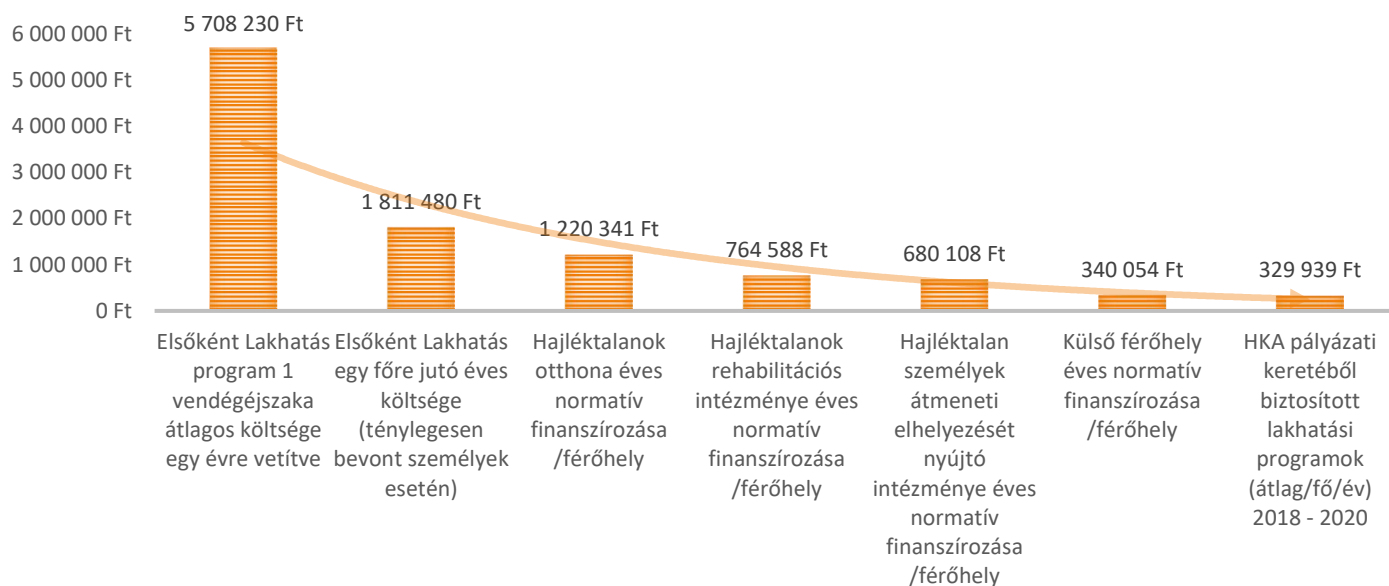
9. sz. diagram: egy fő programba bevont személy átlagos bekerülési költsége a program teljes időszaka alatt (az elnyert támogatás alapján a ténylegesen bevont személyek függvényében)

10. sz. diagram: egy fő programba bevont személy napi átlagos bekerülési költsége egy vendégéjszaka költségének tükrében, figyelemmel a projekt hosszára és a projekt időszak alatt ténylegesen bevont személyek számára:

11. sz. diagram: egy főre eső éves átlagos bekerülési költség (elsőként lakhatás és a hajléktalan ellátórendszer egyes elemei)

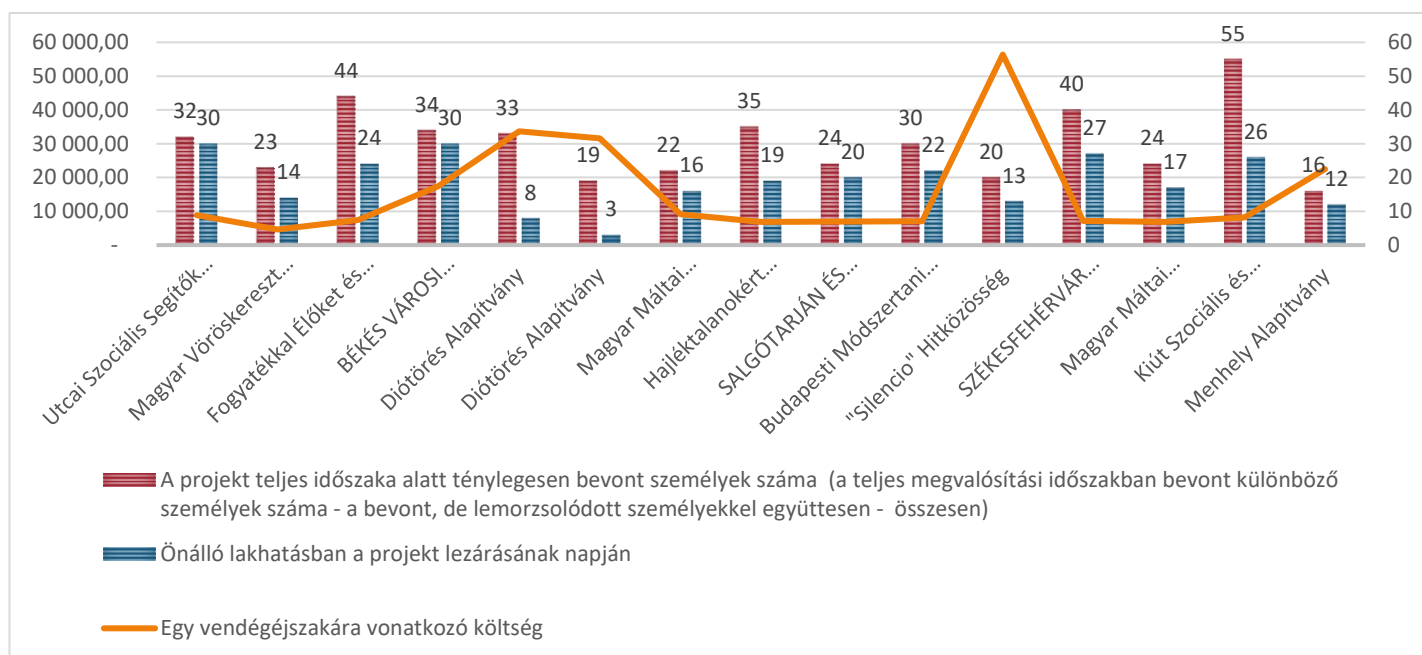

3,4

12. sz. diagram: az egy vendégéjszakára – fő/napra eső költségek és az önálló lakhatásban maradás összefüggésének bemutatása

³ 2017. január 1-jétől az átmeneti szálláson – és 2019 január 01-től bizonyos esetekben nappali melegedőhöz kapcsolatos – azoknak a hajléktalan embereknek, akiknek már nincs szükségük intenzív szociális segítségre, önmagában is biztosítható lakhatási szolgáltatás az ellátórendszerből történő fokozatos kivezetésük céljából. Az intézménytől független helyszínen biztosított lakhatási szolgáltatás, ún. külső férőhelyek azon hajléktalan emberek számára nyújtanak lakhatási lehetőséget, akik önellátási képessége jó, szociális segítségük még szükséges, de már kisebb intenzitással, mint az intézményi keretek között. Az Elsőként Lakhatás projektek esetén a nagy összegbeli különbség és a jobb összehasonlíthatóság miatt a legalacsonyabb és a legmagasabb egy főre jutó éves bekerülési kétszámú pályázatokat az átlag számításánál elhagyásra kerültek. Azok figyelembevételével az Elsőként Lakhatás éves bekerülési költsége nagyságrenddel magasabb lenne.

⁴ Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről szóló 2020. évi XC. törvény szerint

A diagramok szemléltetik, hogy az egy vendégéjszakára jutó költség összege és az önálló lakhatásban maradt aránya szignifikánsan összefügg, megállapítható, hogy minél magasabb az egy főre eső napi költség és vendég éjszaka díja, annál nagyobb arányban maradnak önálló lakhatásban a bevont személyek. Mindazonáltal megállapítható az is, hogy a fentiek szerint elköltött pénzösszeg nem egyenesen arányos az önálló lakhatásban maradt személyek számával/arányával. Ez az érték nem a legdrágább szolgáltatásnál a legmagasabb. Mindez azt jelenti, hogy az összefüggés az elköltött pénzösszeg és az önálló lakhatásban maradt aránya összefügg, azonban egyes projektenként eltérést mutathat. Ahogy már fentebb is megfogalmaztam, a program hossza azonban nincsen szignifikáns összefüggésben az önálló lakhatásban maradt arányával, mely további vizsgálat, tapasztalatszerzés szükségességét veti fel. Jól látszik, hogy nem a programban eltöltött idő, mindinkább az egy főre elköltött pénzösszeg és szolgáltatások mennyisége, minősége határozza meg az önálló lakhatás megtartásának esélyét.

A megvalósult Standard projektek összegző értékelése

Az Európai Unió tagállamaiban megvalósuló „Elsőként lakhatás” projektek sikerességét érdemben képes befolyásolni az adott ország Human Development– Emberi fejlettségi - Indexe (HDI index), gazdasági helyzete, valamint az adott országra jellemző társadalmi, ideológiai, (szociál)politikai berendezkedés, továbbá a meglévő szociálpolitikai (ösztönző) eszközök. Mindezek meghatározzák a célcsoportnak nyújtott segítség irányát (intézményrendszeren belüli, avagy kívüli) és az egyes, a hajléktalan személyeket érintő beavatkozások hosszútávú sikerességét.

Az egyes projektek esetében az a tendencia figyelhető meg, hogy a program lezárását követő első félévben a bevont személyek átlagosan 47%-a esetében szűnt meg az önálló lakhatás, és a bevont személy kérte újbóli intézményi felvételét, ismeretlen helyre távozott, vagy került vissza korábbi életkörülményei közé, adott esetben családi, baráti kapcsolatait élesztett újra és szíveségi lakáshasználóként tért vissza a többségi társadalom tagjai közé hosszabb, rövidebb időre. Megfigyelhető az is, hogy a projekt megvalósítása alatt a bevont ügyfelek közül többen elhaláloztak, mely érdemben befolyásolta a megvalósítás sikerességét. Jellemző ugyan és részsikerként fogalmazható meg, hogy a programba bevont személyek egy jelentős részének életkörülményeiben javulás következett be, vagyis a korábbiakhoz képest minőségibb lakhatáshoz jutott (közterületről intézménybe, intézményből munkásszállóra, vagy egyéb önálló lakhatási formába stb.), azonban ez önmagában nem eredményezi a projekt sikeres megvalósulását, hiszen a bevont személyek szükséges mértékű segítség mellett önálló

lakhatásban történő megtartása csak részben valósult meg. Mindez azt prognosztizálja, hogy a jobb eredményesség elérése érdekében a program jelen formájában csak részleges sikerességgel valósítható meg, mely nem támasztja alá a megvalósíthatósági tanulmányban vázolt költséghatékonyság elvét a működő ellátórendszerrel szemben. Fontos azonban azt is megjegyezni, hogy ezen állítás globálisan semmiképpen sem lehet igaz, ugyanakkor összevetve a Magyarországon egy ellátottra jutó intézményi ellátási költséget, az Elsőként Lakhatás programban résztvevők egy főre jutó bekerülési költségével, az messze túlmutat az intézmények állami támogatásán.

Mindezek betudhatóak az alábbiakban vázolt, az egyes programok megvalósítása során felmerült nehézségeknek, a helyi sajátosságoknak, a nagyon körül határolt pályázati kereteknek – amelyek nem egyeznek meg az indikátorokkal -, valamint az élet egyéb területein felmerülő változásokhoz való alkalmazkodásból eredő nehézségeknek.

A programot megvalósítók az alábbi nehézségeket jelezték:

- ✓ Fiatalokat nehéz ösztönözni.
- ✓ Lakhatási célokat szolgáló ingatlanok kiválasztása.
- ✓ A motiváció hiányából és a bérelt ingatlan típusából adódó nehézségek (munkásszálló-bogarak) miatt, továbbá a hajléktalan életmódból, szubkultúrából fakadó nagymértékű lemorzsolódás.
- ✓ A programba bevont települések egy részén jellemző, hogy csak alkalmi munka biztosítható a bevont személyek számára.
- ✓ Nagyarányú az ún. ráköltözések száma, melynek értelmében a bevont személy a program engedélye nélkül viszi magával a „társait”.
- ✓ Utógondozói szakasz hiánya. A megfigyelések szerint a bevont személyek csak mintegy 25%-a képes hosszabb távon fenntartani önállóságát.
- ✓ Szakemberek hiánya (pl.: fogorvos, fodrász, pszichológus, addiktológus) az egyenlőtlen területi lefedettség és a szakképzettséggel rendelkező személyek változó aránya, továbbá a megvalósítási időszakban bekövetkező szolgáltatási árak progresszív emelkedése miatt).
- ✓ A munkáltatók tartózkodnak a hajléktalan emberek foglalkoztatásától.
- ✓ A munkatársak egy része a program során részmunkaidőben, a saját állása mellett végzi a feladatot, amely garantálja a szakmai hozzáértést, azonban prognosztizálja a leterheltséget és az ebből fakadó nehézségeket is.
- ✓ Nagymértékű fluktuáció a programban résztvevő szociális szakemberek körében.
- ✓ A bevont személyek egészségügyi állapotában bekövetkező negatív változások, melynek lekövetése, kezelése nehézséget okoz.
- ✓ A pályázat megírásától számítottan a változó külső környezeti hatások miatt (gazdasági, szociális stb.), több változás bejelentésre is szükség volt a megvalósítók részéről, mely hosszú időt vett igénybe.

Magyarországon a legelesettebb, utcán, közterületen, egyszerre akár több mentális és fizikális megbetegedésben szenvedő hajléktalan személyek önálló lakhatásának Elsőként Lakhatás szemléletben történő hosszútávú fenntartása fentiek tükrében kevésbé lehet sikeres, rövidtávon nem tud valós alternatívája lenni a kialakult hajléktalan-ellátórendszernek. Nem véletlen, hogy a segítő mechanizmus a Visegrádi országokban - kiegészítve Romániával, Horvátországgal és Bulgáriával - kevésbé tudott sikeressé válni, és integrálódni az ellátórendszerekbe.

Záró gondolatok

Összegzés

Magyarországon az EFOP-1.1.4-16 - VEKOP-7.1.5-16 „Elsőként lakhatás” standard pályázati kiírás keretében mind a 7 régióban, köztük 11 megyében és Budapesten is valósult (és jelenleg is valósul) meg „Elsőként lakhatás” projekt. Ez azt jelenti, hogy az ország minden régiójában lehetőség nyílt hajléktalan személyek önálló lakhatásának megszervezésére és biztosítására – a hazai forrásból biztosítottakon túl - e program keretében. A szakmai indikátorokat (vendégéjszakák száma, bevont személyek száma, EFOP -1.1.4-16 esetén, 25 éven aluliak aránya) a megvalósítók minden esetben teljesítették, több esetben túlteljesítették azokat. Az egyéb, a pályázatokhoz rendelt szolgáltatásokat meg tudták tölteni szakmai tartalommal.

A Standard projektek megvalósítói által megküldött, **a megvalósítók objektív adatait tartalmazó monitoring adatlapok, a személyes, online és telefonos kapcsolattartáson alapuló tapasztalatok, valamint a pályázók szakmai programjaiban vállalt szakmai tevékenységek együttes értékelése** alapján, a fentiekben részletezettek szerint a következő megállapítások tehetők:

A Standard projektek megvalósítása során a pályázók mintegy 348 fő programba történő bevonását tervezték összesen több, mint 2 Milliárd forint forrásösszeg bevonásával. E dolgozat megírásának pillanatáig a ténylegesen bevont személyek száma már meghaladja a 450 főt. A programokat a megvalósítók átlagosan 31 hónap alatt valósították (jelenleg is valósítják) meg. Az átlagos programmegvalósítási időszak (31 hónap) alatt az egy vendégéjszakára jutó összeg egy évre vetítve meghaladta a 5,7 millió forintot, míg az egy főre jutó átlagos támogatási összeg éves szinten nagyságrendileg 4,5 millió forint volt⁵. Az egyes standard projektek figyelembevételével arányosítva egy ténylegesen ellátott személyre jutó pénzösszeg éves szinten meghaladta átlagosan az 1,8 millió forintot.⁶ Ebből is látszik, hogy lényegesen több programba ténylegesen bevont személlyel számoltak a megvalósítók, mint amennyire a vendégéjszakák számából következtetni lehetett. Fontos megjegyeznünk, hogy jelenleg Magyarországon a legmagasabb összeggel finanszírozott hajléktalan személyeket ellátó szolgáltatás - hajléktalanok otthona - 2021. évi Költségvetési törvényben biztosított támogatása nagyságrendileg 1,2 millió forint. Megállapítható az is, hogy az „Elsőként lakhatás” program átlagos vendégéjszakára eső éves bekerülési költsége mintegy három és félszerese a legmagasabb összeggel finanszírozott és legmagasabb szolgáltatási tartalommal és tárgyi feltételekkel működő, fentebb említett állam által biztosított szolgáltatásnak (Lásd: 11. sz. diagram). A magas egy főre eső költségek ellenére a pályázat lezárását követően fél évvel a támogatott hajléktalan személyek mindössze 53%-a maradt önálló lakhatásban (lásd: 5-7. sz. diagram). A már befejezett programok esetében megállapítható az az érdekesség is, hogy az önálló lakhatásban maradtak aránya fordítottan arányos a programban eltöltött idővel, azonban az egy főre elköltött pénzösszeg nagysága és a szolgáltatások minősége, mennyisége és sokszínűsége szignifikánsan összefügg és emeli az önálló lakhatásban maradás esélyét.

Mindazonáltal megállapítható, hogy e program hatékonysága a befektetett pénzeszközök és bevont személyekkel való széleskörű szakmai tevékenység ellenére alacsony, ami részben a magas fluktuációnak, a piaci környezet változásának és az önálló lakhatás lehetőségét hosszútávon megteremtő pszicho-szociális támogatás – mégis - alacsony voltának köszönhető. Ezen túlmenően nem állnak rendelkezésre a Magyar Állam által biztosított azon szociálpolitikai

⁵ A standard projektek támogatásának összegének, valamint a ténylegesen bevont személyek számának hányadosa mutatja meg az egy főre fordított pénzösszegek átlagos értékét.

⁶ Az összes megvalósított projekt egy főre fordított éves költségeinek átlaga

ösztönzők (lakhatási támogatás, olcsó bérlakás rendszer stb.), melyek e hátrányos célcsoport programon túli önálló lakhatását hosszú távon biztosítani tudnák. Az olcsón hozzáférhető önkormányzati lakásállomány e célcsoport számára szinte teljesen elérhetetlen, míg az ingatlanpiac csak olyan feltételek mentén nyújt lakhatási lehetőséget (magas bérleti díjak, kaució), melyeket a hajléktalan emberek ez irányú támogatás hiányában nem tudnak teljesíteni. Mindezen okokat figyelembe véve Magyarországon az „Elsőként lakhatás” eredeti alapelvem mentén történő ellátórendszerbe történő adaptálása mindenképpen erős megfontolás tárgyát képezi. Az ellátórendszerből, és ezzel a hajléktalan létből kivezető utak biztosítása a szociálpolitikai környezet és a társadalmi berendezkedés figyelembe vételével inkább az átmeneti szálláshoz kapcsolt külső férőhelyeken keresztül biztosítható hatékonyan, amelyhez azonban a külső férőhely szolgáltatások ellátórendszerbe történő további adaptálása, a férőhelyek számának drasztikus emelése és meghatározott standardok kidolgozása, szükséges